

Sygn. akt I C 818/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 czerwca 2017 r.

Sąd Rejonowy w Dębicy, Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSR Beata Kozik

Protokolant: st. sekr. sądowy Edyta Powróżek

po rozpoznaniu w dniu 9 czerwca 2017 r. w Dębicy na rozprawie

sprawy z powództwa M. (...)

przeciwko P. J.

o zapłatę zachowku w kwocie 13 896,39 zł

I. Zasądza od pozwanego P. J. na rzecz powoda M. (...) kwotę 13 896,39 zł (trzydzieści tysięcy osiemset dziewięćdziesiąt sześć złotych i trzydzieści dziewięć groszy) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 31 maja 2016r. do dnia zapłaty;

II. W pozostałej części powództwo oddala;

III. Zasądza od pozwanego P. J. na rzecz powoda M. (...) kwotę 4 817,00 zł (cztery tysiące osiemset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;

IV. Nakazuje ściągnąć od pozwanego P. J. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Dębicy kwotę 695,00 zł (sześćset dziewięćdziesiąt pięć złotych) tytułem opłaty sądowej od pozwu;

V. Nakazuje ściągnąć od pozwanego P. J. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Dębicy kwotę 1 425,16 zł (tysiąc czterysta dwadzieścia pięć złotych i szesnaście groszy) tytułem kosztów opinii biegłego.

UZASADNIENIE

wyroku Sądu Rejonowego w Dębicy z dnia 9 czerwca 2017r.

Powód M. (...) wniósł o zasądzenie od pozwanego P. J. kwoty 10.100,00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 13 maja 2016 r. do dnia zapłaty.

Na uzasadnienie podał, że domaga się zapłaty części zachowku po M. (...), ojcu powoda i dziadku pozwanego, który zmarł dnia (...) 2014 r. w D.. Spadek po nim nabył w całości na mocy testamentu notarialnego z dnia 14 marca 2014 r. pozwany P. J.. Na mocy testamentu prawo własności nabył po zmarłym pozwany, tj. działki numer (...) o łącznej powierzchni 0,1549 ha, położone w D., objęte Księgą Wieczystą numer (...), udział we współwłasności nieruchomości – lokalu mieszkalnego numer (...) w budynku numer (...) na Osiedlu (...) w D., objętego Księgą Wieczystą numer (...), jego pomieszczeń przynależnych, a także związanego z własnością tego lokalu udziału (...) prawa własności działki numer (...), położonej w D., objętej Księgą Wieczystą numer (...). Powód dokonał prywatnej oceny nieruchomości i oszacował, że są warte co najmniej 350.000,00 zł (200.000,00 zł działki i 150.000,00 lokal). Podstawą do wyliczenia zachowku powinna być kwota około 75.000,00 zł. W związku z tym tytułem zachowku powodowi przysługuje

względem pozwanego roszczenie o zapłatę kwoty minimum 45.000,00 zł. Z ostrożności procesowej powód domaga się jedynie części przysługującego mu zachowku. Po przeprowadzeniu dowodu z opinii biegłego żądanie pozwu zostanie rozszerzone do kwoty właściwej. Powód wezwał pozwanego do zapłaty pismem z dnia 12 maja 2016 r., która nie nastąpiła.

W odpowiedzi na pozew pozwany P. J. wniósł o oddalenie powództwa.

Na uzasadnienie podał, że do masy spadkowej zaliczyć należy nie tylko aktywa, ale i pasywa, tj. długi spadkowe pozostawione przez spadkodawcę. Spadkodawca pozostawił po sobie zadłużenie – pożyczkę zaciągnięta na własne potrzeby w Banku (...) S.A. w D. o numerze (...), której kwota na dzień spłaty wynosiła 11.790,65 zł. Pozwany dokonał spłaty długów spadkowych z pomocą rodziców w dniu 17 lutego 2016 r. W związku z czym pozwany żąda odliczenia od wartości ewentualnie przysługującego powodowi zachowku kwoty spłaconych długów spadkowych w części w której długi te dziedziczyłby powód. Pozwany wskazuje w pierwszej kolejności, że kwota zachowku powinna być obniżona o 50 % jej pierwotnej wartości, gdyż zasądzenie pełnej kwoty byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 5 k.c.). O dopuszczalności obniżenia przez Sąd wysokości zachowku ze względu na sprzeczność jego zasądzenia w pełnej kwocie z zasadami współżycia społecznego przesądza orzecznictwo Sądu Najwyższego i Sądów Apelacyjnych. Podstawą do obniżenia zachowku jest naganne zachowanie powoda wobec spadkodawcy. Powód uporczywie uchylał się od obowiązków rodzinnych względem spadkodawcy za jego życia. Na około 10 lat przed śmiercią M. (...) zerwał z nim kontakty rodzinne, nie interesował się jego stanem zdrowia, nie odwiedzał go, nie dzwonił, nie spędzał ze spadkodawcą świąt, czego pragnął jednak bezskutecznie za życia spadkodawcy. Powód nie utrzymywał również kontaktów rodzinnych z pozostałymi członkami rodziny, tj. bratem – T. (...)i siostrą – B. A.. Przez wiele lat to na T. (...)– ojcu pozwanego spoczywał obowiązek pomagania spadkodawcy w problemach życia codziennego, jak również dbanie o jego zdrowie i pomoc w razie choroby. Również pozwany na ile mógł starał się pomagać spadkodawcy w zrobieniu między innymi sprawunków i w drobnych pracach domowych. Drugą przesłanką do obniżenia kwoty zachowku jest cel w jakim spadkodawca sporządził testament notarialny powołując w nim do całości spadku wnuka P. J.. Spadkodawca powołując do spadku pozwanego pragnął zapewnić mu na progu jego dorosłego życia własne mieszkanie w którym po zdobyciu wykształcenia miał zamieszkać i w pełni się usamodzielnąć. Pozwany jest studentem utrzymującym się z prac dorywczych, z trudem zarabiającym na swoje utrzymanie i wykształcenie, nie dysponuje obecnie kwotą żadaną przez powoda. Otrzymane od spadkodawcy mieszkanie stanowi jedyny majątek pozwanego. W przypadku zasądzenia żądanej kwoty pozwany będzie zmuszony do sprzedaży mieszkania, co zniweczy pierwotny cel sporządzenia testamentu przez spadkodawcę, a w świetle nie dopełnienia przez powoda względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych i jego naganego zachowania w stosunku do spadkodawcy byłoby naruszeniem zasad współżycia społecznego (w art. 5 k.c.). Mieszkanie z pewnością nie jest warte ceny wskazanej przez powoda, gdyż jest to małe (32m⁽²⁾) mieszkanie, zlokalizowane na poddaszu. Pozostałe nieruchomości również nie przedstawiają wartości wskazanej przez powoda. Pozwany powołał się ponadto na wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21 października 2010 r., sygn. akt VI ACa 332/10, wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 16 grudnia 2009 r., sygn. akt I ACa 896/09, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004 r., sygn. akt IV CK 215/03, LEX numer: 152889, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2012 r., sygn. akt I CSK 75/12, L.pl numer (...), uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1981 r., sygn. akt III CZP 18/81, OSNC 1981/12, poz. 228, A. S. glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1981 r., sygn. akt III CZP 18/81, NP. 1983, numer 2, str. 94 i nast., powołująca się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 12 sierpnia 1970 r., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2009 r., sygn. akt IV CSK 163/09, LEX numer 527197, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 1981 r., sygn. akt III CZP 18/81, OSNC 1981/12 poz. 228, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2001 r., sygn. akt IV CKN 250/00, LEX numer 490432. W ocenie pozwanego wartość masy spadkowej po odjęciu długów spadkowych, tzw. „czysta wartość spadku” to 63.400,00 zł. Wartość przedmiotu sporu została oszacowana w sposób następujący: wartość mieszkania – 34.750,00 zł, wartość nieruchomości numer 2260 i numer (...) – 40.400,00 zł, wartość długów spadkowych – 11.790,00 zł. Łącznie 34.750,00 zł + 40.440,00 zł – 11.790,00 zł = 63.400,00 zł.

W piśmie procesowym z daty wpływu do Sądu w dniu 31 maja 2017 r. powód rozszerzył żądanie pozwu, domagając się zasądzenia od pozwanego kwoty 13.896,39 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 13 maja 2016 r. do dnia zapłaty.

Na uzasadnienie podał, że zmiana powództwa wynika z oszacowania nieruchomości przez biegłego sądowego. Wartość praw wchodzących do masy spadkowej wynosi 83.378,35 zł (kwota wyliczona przez biegłego pomniejszona o wartość długów spadkowych).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Spadkodawca M. (...), syn J. i S. zmarł dnia (...) 2014 r. w D., ostatnio stale mieszkał w D.. Prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w Dębicy z dnia 30 grudnia 2015 r., sygn. akt I Ns 85/15 spadek po nim na podstawie testamentu notarialnego z dnia 14 marca 2014 r. nabył wnuk P. J., syn T. i A. w całości. Spadkodawca pozostawił troje dzieci: T. (...), M. (...), B. A..

Dowód:

- odpis postanowienia Sądu Rejonowego w Dębicy z dnia 30 grudnia 2015 r., sygn. akt I Ns 85/15, k. 6,

- wypis z aktu notarialnego z dnia 14 marca 2014 r., Rep. A nr: (...), k. 7-9,

- zapewnienie spadkowe T. (...) i P. J. w aktach o sygn. I Ns 85/15, k. 65-66.

W skład spadku po M. (...), synu J. i S. wchodzi: udział we współwłasności w 5/8 częściach lokalu mieszkalnego numer (...) o powierzchni 33,20 m⁽²⁾, piwnicy o powierzchni 6,30 m⁽²⁾, strychu o powierzchni 9,20 m⁽²⁾ w budynku numer (...) na Osiedlu (...) w D., objętego Księgą Wieczystą numer: (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Dębicy, a także związany z własnością tego lokalu udział w prawie własności działki numer (...), położonej w D., objętej Księgą Wieczystą numer: (...), działki numer (...) o powierzchni 1233 m⁽²⁾, (...) o powierzchni 115 m⁽²⁾, położone w D., objęte Księgą Wieczystą numer: (...).

Dowód:

- odpis Księgi Wieczystej numer: (...), k. 10-11,

- odpis Księgi Wieczystej numer: (...), k. 12-13,

- opinia biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego B. Ł. z maja 2017 r., k. 98-129.

Spadkodawca pozostawił dług w Banku (...) S.A. w D. w kwocie 11.790,65 zł, wynikający z umowy pożyczki ekspresowej z dnia 17 marca 2014 r., numer (...).

Dowód:

- dowód wpłaty kwoty 11.790,65 zł z dnia 17 lutego 2016 r., k. 41,

- odpis umowy pożyczki ekspresowej numer (...) z dnia 17 marca 2014 r. w aktach o sygn. I Ns 85/15, k. 12-24.

Dług spadkowy został spłacony przez pozwanego P. J. w dniu 17 lutego 2016 r. w kwocie 11.790,65 zł.

Dowód:

- dowód wpłaty kwoty 11.790,65 zł z dnia 17 lutego 2016 r., k. 41.

Wartość rynkowa udziału we współwłasności w 5/8 częściach lokalu mieszkalnego numer (...) w budynku numer (...) na Osiedlu (...) w D., objętego Księgą Wieczystą numer: (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Dębicy, a także związanego z własnością tego lokalu udziału w prawie własności działki numer (...), położonej w D., objętej Księgą Wieczystą numer: (...) wynosi 43.401,00 zł.

Wartość działki numer (...), położonej w D. obręb (...), objętej Księgą Wieczystą numer: (...) wynosi 47.352,00 zł, a wartość działki numer (...), położonej w D. obręb (...), objętej Księgą Wieczystą numer: (...) wynosi 4.416,00 zł.

Razem łączna wartość nieruchomości to 95.169,00 zł.

Dowód:

- opinia biegłego sądowego rzeczoznawcy majątkowego B. Ł. z maja 2017 r., k. 98-129.

Syn spadkodawcy, powód M. (...) utrzymywał rzadkie kontakty w ostatnich latach życia spadkodawcy ze spadkodawcą M. (...). Powód nie utrzymywał kontaktów ze swoim rodzeństwem bratem – T. (...) i siostrą – B. A.. Spadkodawca był osobą aktywną fizycznie, jeździł na rowerze, chodził na jagody i grzyby, wędkował. Nie wymagał opieki. Wiele czasu spędzał ze swoją przyjaciółką. Zmarł nagle w dniu (...) 2014 r. Pomoc i opiekę żonie spadkodawcy J. (...), która ciężko chorowała i zmarła przed spadkodawcą w dniu 1 sierpnia 2012 r. zapewniał ojciec pozwanego – T. (...) i jego żona, która miała zawartą umowę z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej o świadczenie usług opiekuńczych i otrzymywała z tego tytułu wynagrodzenie. Spadkodawca był emerytem, otrzymywał emeryturę w kwocie 1.574,74 zł brutto. Ponadto dorabiał sobie w hurtowni opon. Powód M. (...) ma pięcioro małoletnich dzieci, jest od pięciu lat pracownikiem (...), zajmując się (...).

Dowód:

- odpis postanowienia Sądu Rejonowego w Dębicy z dnia 30 grudnia 2015 r., sygn. akt I Ns 85/15, k. 6,

- zeznania świadków: P. Ć., k. 72, K. P., k. 73, A. J., k. 73-74, T. (...), k. 74-75, E. O., k. 75-76, Z. (...), k. 76, B. W., k. 76-77, R. W., k. 77,

- przesłuchanie powoda M. (...) k. 91-92.

Pismem z dnia 12 maja 2017 r. nadanym w placówce pocztowej 17 maja 2017r. powód wezwał pozwanego do zapłaty zachowku w kwocie 60.000,00 zł w terminie 7 dni od otrzymania wezwania.

Dowód:

- odpis wezwania do zapłaty z 12 maja 2017 r. wraz z dowodem nadania listem poleconym k. 14 – 16.

Powyższe istotne okoliczności faktyczne zostały ustalone na podstawie dokumentów zalegający w aktach sprawy autentyczności i rzetelności których strony nie kwestionowały.

Dowody tak z dokumentów urzędowych jak i prywatnych Sąd uznał w całości za autentyczne i wiarygodne. Żadna ze stron ich nie kwestionowała, tak pod względem poprawności formalnej jak i materialnej. Nie ujawniły się też jakiegokolwiek okoliczności podważające moc dowodową tych dokumentów, które należałoby brać pod uwagę z urzędu. Stąd omawiane dokumenty urzędowe stanowiły dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone (art. 244 §1 k.p.c.), a dokumenty prywatne stanowiły dowód tego, że osoby, które je podpisały, złożyły oświadczenie zawarte w dokumencie (art. 245 k.p.c.).

Podstawą ustaleń Sądu był także dowód z zeznań świadków: P. Ć., K. P., A. J., T. (...), E. O., B. W., R. W. i przesłuchania powoda M. (...). Nie dał Sąd wiary tej części zeznań świadków Z. (...), B. W., R. W., A. J., T. (...), E. O., że spadkodawca

nie utrzymywał kontaktów z powodem. Jak wynika z zeznań świadków P. Ć. i K. P. kontakty takie miały miejsce i zdarzały się w miejscu zamieszkania powoda. Z zeznań powoda M. (...) wynika, że miał on kontakt z ojcem, choć nie był on częsty i zeznaniom tym Sąd dał wiarę. Nie dał Sąd wiary zeznaniom powoda M. (...), że drugi dzień świąt spędzał z ojcem, gdyż brak było wiarygodnych dowodów potwierdzających tą okoliczność. Powód pozostawał w konflikcie ze swoim rodzeństwem i to z nim w ogóle nie utrzymywał kontaktu. Brak było podstaw do uznania za wiarygodne zeznań A. J. i T. (...), że dołożyli spadkodawcy na połowę ceny wykupu mieszkania, które było nabywane od Gminy M. D. za 10% jego wartości. Nie zostały przedstawione na tą okoliczność jakiegokolwiek dokumenty, nie wskazano także daty nabycia i ceny nabycia.

Sąd pominął dowód z przesłuchania pozwanego P. J., gdyż pozwany nie stawiał się na rozprawę, na której miał być przesłuchiwany w dniu 31 stycznia 2017 r. Przewodniczący określił termin pełnomocnikowi pozwanego do udokumentowania, że nieobecność była usprawiedliwiona, spowodowana udziałem w egzaminie, jednakże pozwany nie usprawiedliwił nieobecności.

Oddalił Sąd wniosek dowodowy o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka Z. (...), który to dowód został zgłoszony na rozprawie w dniu 3 marca 2017 r., uznając zgłoszony dowód za spóźniony. Powyższy wniosek pozwany złożył już po przesłuchaniu wszystkich świadków i powoda.

Pominał Sąd również dowód z zeznań świadka A. P., wobec cofnięcia tego wniosku dowodowego przez pełnomocnika powoda na rozprawie w dniu 31 stycznia 2017 r.

Podzielił sąd opinię biegłej sądowej rzeczoznawcy majątkowej B. Ł. uznając ją za rzeczową i sporządzoną zgodnie z zasadami wiedzy, którą biegła w swej dziedzinie posiada. Żadna ze stron nie zgłaszała zarzutów do opinii.

Sąd rozważył, co następuje:

Powództwo jako zasadne podlegało uwzględnieniu.

Celem zachowku jest ochrona interesów majątkowych najbliższych członków rodziny testatora (spadkodawcy), wymienionych w art. 991 §1 k.c., przez zapewnienie im niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego (zachowek) odpowiadającego określonej w powołanym przepisie ułomkowi wartości udziału w spadku, który przypadłby im przy dziedziczeniu ustawowym.

Zgodnie z art. 991 § 2 k.c., spadkodawca może pozostawić zachowek uprawnionemu do zachowku w postaci darowizny, powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku w żaden z w.w. sposobów, przysługuje mu wobec spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Dla dochodzenia roszczeń z tytułu zachowku, tj. roszczeń o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (art. 991 § 2 k.c.), właściwa jest droga procesu cywilnego. Wynika to z zestawienia art. 686 z art. 13 § 1 k.p.c. W konsekwencji, roszczeń z tytułu zachowku nie można dochodzić w szczególności w postępowaniu o dział spadku. U podstaw tej wykładni leży zasada „samodzielności” procesu o zachowek. W procesie tym, gdy chodzi o zakres kognicji sądu, charakteryzuje ją niezależność zwłaszcza od postępowania o dział spadku, w którym następuje ustalenie składu i wartości spadku oraz definitywny podział majątku spadkowego (art. 922 § 1 k.c.).

Z prawa do zachowku wynikają uprawnienia różnej treści. Dopiero wówczas, gdy uprawniony nie uzyskał w żadnej postaci należnego mu zachowku, przysługuje mu przeciw spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku (art. 991 § 2 k.c.). Roszczenie z tytułu zachowku staje się wymagalne z chwilą ogłoszenia testamentu. Można powiedzieć, że roszczenie to jest najważniejszym uprawnieniem wynikającym z prawa do zachowku.

Roszczenie o zachowek przysługuje:

- po pierwsze, uprawnionemu, który (nie otrzymawszy wcześniej darowizny) został wprawdzie wymieniony przez spadkodawcę w testamencie, jednak wymienienie nastąpiło tylko w celu wydziedziczenia, które należy uznać za bezpodstawne;
- po drugie, suma ta należy się uprawnionemu, który (nie otrzymawszy wcześniej darowizny) został zupełnie pominięty w testamencie spadkodawcy;
- po trzecie, owa suma może należeć się i uprawnionemu, który (otrzymawszy wcześniej znikomą darowiznę) dochodzi jako spadkobierca ustawowy do spadku, nie mającego wartości. Spadkodawca nie pozostawił testamentu, za życia rozporządził on całym majątkiem.

Prawo spadkowe (także art. 991 § 2 k.c.) przewiduje również roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Może ono przysługiwać uprawnionemu m.in. w następujących przypadkach. Testament spadkodawcy obejmuje rozrządzenie na rzecz uprawnionego do zachowku w postaci ułamkowej części spadku albo zapisu, wszak nie odpowiada to rozmiarowi należnego zachowku. Uprawniony może więc żądać zapłaty sumy pieniężnej, potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Dalej, rozrządzenie testamentowe na rzecz uprawnionego do zachowku w wymienionej postaci odpowiada wprawdzie wysokości należnego zachowku, jednak testament zawiera również obciążenia czy ograniczenia uszczuplające zachowek. W tym wypadku, poza ustawowym ograniczeniem odpowiedzialności uprawnionego, omówionym wcześniej, może mu przysługiwać również roszczenie o uzupełnienie zachowku. Znaczenie tego roszczenia może być większe w sytuacji, w której testament zawiera obciążenie naruszające zachowek, a przewiduje taki zapis czy część spadkową, które nawet nie dorównują wysokości należnego zachowku. Również w przypadku, gdy uprawniony do zachowku, dziedziczący z ustawy wspólnie z innymi osobami, nie otrzymał należnego mu zachowku, ma przeciwko współspadkobiercom roszczenia o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

W wypadku, gdy spadkodawca rozrządził w testamencie tylko częścią spadku, a tym bardziej, gdy nie pozostawił testamentu, uprawniony do zachowku dziedziczy jako spadkobierca ustawowy. Może on wystąpić z roszczeniem o uzupełnienie zachowku, jeśli część otrzymana przy tym dziedziczeniu nie odpowiada jego zachowkowi. Może się zdarzyć, że spadek po spadkodawcy, który nie pozostawił testamentu, ma niską wartość na skutek rozporządzeń „inter vivos” na rzecz innych osób. W następstwie uprawniony do zachowku, powołany do dziedziczenia jako spadkobierca ustawowy, może otrzymać nieznaczną część tego zachowku, obliczonego m.in. na podstawie postanowień o doliczaniu darowizn, uczynionych przez spadkodawcę. W tej sytuacji uprawniony do zachowku (poza roszczeniem przewidzianym w art. 991 § 2 k.c.) może wystąpić z dodatkowym roszczeniem o uzupełnienie zachowku, przewidzianym w art. 1000 k.c.

Prawo do zachowku przysługuje także zstępnemu wydziedziczonego zstępnego, chociażby przeżył on spadkodawcę (art. 1011 k.c.).

Gdy brak jest aktywów spadku zgodnie z art. 994 k.c. podlegają doliczeniu darowizny, gdyż podstawą obliczenia zachowku jest tzw. substrat zachowku – czysta wartość spadku powiększona o darowizny podlegające zaliczeniu zgodnie z art. 994 k.c. Według art. 994 k.c. do spadku zaliczane są darowizny na rzecz spadkobierców bez względu na czas ich dokonania. Chodzi tutaj o wszystkich spadkobierców, niezależnie od tytułu ich powołania (ustawowo lub testamentowo) i niezależnie, czy obdarowany spadkobierca jest równocześnie uprawniony do zachowku (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 kwietnia 2013 r., V ACa 842/12, LEX numer 1305957).

W judykaturze i literaturze nie budzi wątpliwości pogląd, że jeżeli spadkodawca dokonał darowizny wyczerpującej cały spadek, uprawniony do zachowku może domagać się od obdarowanego roszczenia o zachowek w granicach określonych w art. 1000 k.c. (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2008 r., III CSK 255/07, OSNC 2009, Nr 3, poz. 47).

Darowizny dokonane na rzecz osób będących spadkobiercami podlegają doliczeniu do spadku (art. 994 § 1 k.c.) choćby zostały poczynione dawniej niż na 10 lat przed otwarciem spadku (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2014 r., I CSK 252/13, LEX numer 1438403, wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 7 marca 2013 r., I ACa 548/12, LEX numer 1292808).

W myśl art. 996 k.c. darowiznę uczynioną przez spadkodawcę uprawnionemu do zachowku zalicza się na należny mu zachówek. Jeżeli uprawnionym do zachowku jest zstępny spadkodawcy, zalicza się na należny mu zachówek poniesione przez spadkodawcę koszty wychowania oraz wykształcenia ogólnego i zawodowego, o ile koszty te przekraczają przeciętną miarę przyjętą w danym środowisku (art. 997 k.c.).

W myśl art. 1000 § 1 k.c. jeżeli uprawniony nie może otrzymać od spadkobiercy należnego mu zachowku, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. Jednakże obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny. Jeżeli obdarowany sam jest uprawniony do zachowku, ponosi on odpowiedzialność względem innych uprawnionych do zachowku tylko do wysokości nadwyżki przekraczającej jego własny zachówek (art. 1000 § 2 k.c.).

Przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż 10 laty, licząc wstecz od dnia otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku (art. 994 § 1 k.c.). Wartość przedmiotu darowizny oblicza się według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku (art. 995 k.c.).

Wartość nieruchomości wchodzących do spadku po M. (...) wynosi 95.167,00 zł. Dług spadkowy, to jest niespłacony kredyt wynosił 11.790,65 zł. Po odliczeniu tej kwoty od wartości nieruchomości do obliczenia zachowku należało przyjąć kwotę 83.378,35 zł. Spadkodawca pozostawił trzech spadkobierców ustawowych i gdyby dziedziczyli na podstawie ustawy to wartość ich udziałów wynosiłaby po 27.792,78 zł. Zatem należny zachówek dla powoda to połowa tej kwoty, czyli 13.896,39 zł.

Odsetki ustawowe za opóźnienie Sąd zasądził od dnia 31 maja 2016 r., gdyż wezwanie do zapłaty zostało wysłane do pozwanego w dniu 17 maja 2016 r. Przyjmując pięć dni na obrót pocztowy należało przyjąć, iż pozwany otrzymał wezwanie w dniu 23 maja 2016 r. W wezwaniu powód zakreślił siedmiodniowy termin do zapłaty zachowku, stąd pozwany pozostaje w opóźnieniu od dnia 31 maja 2016 r.

Kodeks cywilny nie reguluje w sposób szczególny terminu wymagalności zachowku. Zachówek jest roszczeniem pieniężnym i znajduje do niego zastosowanie przepis ogólny z art. 455 k.c. W orzecnictwie podkreśla się bezterminowy charakter roszczenia o zachówek oraz wynikającą z tego okoliczność, że odsetki ustawowe za opóźnienie należą się od daty wezwania zobowiązanego do zapłaty zachowku (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2015 r., sygn. akt III CSK 375/14, LEX numer 1794316 oraz z dnia 24 lutego 2016 r., sygn. akt I CSK 67/15, LEX numer 2015119, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 26 maja 2015 r., sygn. akt I ACa 1758/14, LEX numer 1747373; wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 29 grudnia 2014 r., sygn. akt I ACa 809/14, LEX numer 1711569).

W ocenie Sądu Rejonowego brak było podstaw do obniżenia należnego powodowi zachowku na podstawie art. 5 k.c.

Celem zachowku jest ochrona interesów majątkowych najbliższych członków rodziny przez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego, odpowiadającego określonymu w art. 991 § 1 k.c. ułamkowi wartości udziału w spadku, który by im przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, przy czym żaden z przepisów tytułu IV księgi czwartej Kodeksu cywilnego nie przewiduje możliwości obniżenia wierzytelności z tytułu zachowku. Jednak judykatura dopuszcza możliwość zastosowania w stosunku do niego art. 5 k.c. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1981 r., sygn. akt III CZP 18/81, OSNC 1981/12/228). Trzeba jednak każdorazowo wziąć pod uwagę, że zachówek stanowi minimum zagwarantowanego udziału w spadku spadkodawcy ustawowemu i pozbawienie tego udziału można na podstawie art. 5 k.c. tylko w sytuacjach wyjątkowych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia

25 stycznia 2001 r., sygn. akt IV CKN 250/00, LEX numer 490432). Już samo bowiem pozbawienie uprawnionego do zachowku korzyści ze spadku w drodze dziedziczenia jest dla niego okolicznością krzywdzącą i dolegliwą, a prawa osób uprawnionych do zachowku służą urzeczywistnianiu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec najbliższych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004 r., sygn. akt IV CK 215/03, PiP (...)).

Zdaniem Sądu nie zachodzą szczególne okoliczności, które uzasadniałyby obniżenie zachowku. Zauważyć należy, że testatorowi M. (...) znane były w chwili sporządzania testamentu z 14 marca 2014 r. relacje osobiste pomiędzy nim, a powodem. Pomimo tego nie skorzystał z prawa do wydziedziczenia. Zmarł kilka miesięcy później tj. (...) 2014 r. W ocenie Sądu ograniczenie prawa do zachowku, może nastąpić tylko w sytuacjach wyjątkowych wskazujących na szczególnie rażące naruszenie norm moralnych przez uprawnionego do zachowku. Nie stanowi takiej okoliczności nie pozostawanie przez te osoby w ścisłej wspólnocie rodzinnej i nie utrzymywanie ścisłych kontaktów rodzinnych (tak również Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 25 sierpnia 2016 r., sygn. akt I ACa 322/16, LEX numer 2138296; wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16 marca 2017 r., sygn. akt I ACa 67/16, LEX numer 22756510). Dla uzasadnienia nadużycia prawa wykazać należałoby, że uprawniony do zachowku dopuszczał się tego rodzaju aktów lub zaniechań względem spadkodawcy, które budzą kategorię sprzeciwu moralnego i powodują, że przyznawanie zachowku popadnie w kolizję z elementarnymi zasadami słuszności.

Brak bliskich więzi i rzadkie kontakty powoda ze spadkodawcą nie mogą uzasadniać obniżenia kwoty zachowku. Spadkodawca był osobą aktywną fizycznie, nie chorował obłożnie, a zmarł nagle i nie wymagał opieki innych osób. Również fakt, iż pozwany jest studentem, a lokal mieszkalny wchodzący do spadku miał stanowić zabezpieczenie na przyszłość dla pozwanego również nie mogą być uznane za okoliczność zasądzenia niższej kwoty zachowku.

O kosztach sądowych w pkt III wyroku orzeczono na podstawie art. 100 § 1 zdanie 2 k.p.c., gdyż powód uległ tylko co do nieznacznej części swojego żądania w zakresie odsetek ustawowych za opóźnienie. Na zasądzoną kwotę 4817,00 zł złożyły się koszty zastępstwa procesowego i opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Wysokość wynagrodzenia pełnomocnika powoda, będącego radcą prawnym ustalono na podstawie § 2 pkt 5 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804) – w brzmieniu obowiązującym w chwili wniesienia pozwu, tj. w dniu 21 lipca 2016 r.

Sąd nakazał ściągnąć w pkt IV wyroku od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Dębicy kwotę 695,00 zł tytułem opłaty sądowej od pozwu, a w pkt V kwotę 1.425,16 zł tytułem kosztów opinii biegłego na podstawie art. 113 ust. 1 i art. 83 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 623). Powód zwolniony był od opłaty sądowej od pozwu postanowieniem z dnia 23 września 2016 r. oraz kosztów opinii biegłego postanowieniem z dnia 21 października 2016 r. Wynagrodzenie biegłego zostało wypłacone z wydatków budżetowych Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Dębicy.